

próbálhatták a korongozást, meglátogatták a végárdói lovastanyát, a Sárospataki Református Tudományos Gyűjtemények Nagykönyvtárát és a Rákóczi-várat, vagy éppen strandolhattak. Emellett közös programok voltak: Beidek Adrienn sárospataki tanárnő vezette zenehallgatás (júl. 24., kedd este), a sárospataki cigánygyülekezetben éppen misszió szolgálatot végző koreai csoport kiskoncertje, amelyen lelki énekek és operaáriák hangzottak el (júl. 26., délelőtt) és a Zemplénben tett kirándulás (júl. 27.: Boldogkőváralja, Vizsoly, Gönc).

A következő oldalakon a szerkesztőségünknek megküldött előadásokat tesszük közzé.

A felvidéki református egyház jövőképe. Múltunk és perspektíváink

Mielőtt még hozzákezdenék témánk tárgyalásához, először el kell mondanom, hogy a jövőről beszélni mindig a bizonytalanság kategóriájába tartozik, ugyanis a jövőkép soha nem tudja igazán átlépni a találgatások mezejét. Még a régi közmondás is ezt tartja: *Ember tervez, Isten végez.*

Másodsorban fel kell tennem a kérdést: mit értettek volna pl. száz évvel ezelőtt a *felvidéki református egyházon*? Valószínű semmit, mert ezt érthetetlennek tartották volna. Ugyanis száz évvel ezelőtt jószérivel nem is éltek reformátusok a *Felvidéknek* nevezett régióban. Ma – Gömör dimbes-dombos vidékét leszámítva – a teljesen sík, alföldi régiót nevezzük Felvidéknek, mert szívünk nem bírja elviselni, nyelvünk pedig nem szeretné kimondani, hogy feldaraboltott ezeréves hazánk: egyes részei idegen uralom alá kerültek, ahol az „örökösök” az új hatalmak prédájává szolgáltatták ki nemzetünk tagjait. Hogy ez a valóság, nem szeretjük hallani, mert igazán nem is tudunk vele mit kezdeni. Viszont függetlenül attól, mire merünk gondolni, a nemzetőlrő féreg elülttetett, dolgozik, eredményei pedig szemmel láthatók az eltelt 92 év után.

Hogy milyen jövőképe van egyházunknak a mai Felvidéken? Nos, amikor a tavasz folyamán megkérdezett a Coetus egyik szervezője, hogy tartanék-e előadást erről a témáról, gondolkodás nélkül elvállaltam. Amikor viszont elkezdtem készülni rá s feltettem magamnak a kérdést, hogyan képzelem el közelebbi szülőföldem református egyházának jövőjét, magamnak is be kellett vallanom, hogy tulajdonképpen *nem tudom*, vagy csak egyszerűen: *nem merem elképzelni* azt. Hogy miért? Azért, mert Isten kegyelméből immár 67 évet értem meg a Felvidéken. E 67 év alatt pedig sok minden történt ott.

Amikor a jövőt kémleljük, mindig a múltból és a jelenből kell kiindulnunk. Tehát először röviden, mi volt a múltban és mi van a jelenben?

A negyvenes évek második felében, hogy megvalósulhasson a tiszta, csak szláv nyelvet beszélő Csehszlovákia, a háború után berendezkedett hatalom először a németek, majd pedig a magyarok kitelepítésébe kezdett. A németek kitelepítése tökéletesen sikerült: szinte mind egy szálíg kitelepítették őket. Erre nagyhatalmi felhatalmazása volt Csehszlovákiának. A magyarok teljes kitelepítése nem történt meg, mert az 1945 júliusában megtartott Potsdami Nagyhatalmi Konferencia nem hagyta jóvá ezt,¹ ha-

¹ A szlovákság nemzeti érzelmektől fűtött rétegének jelentős része ma sem tudja megbocsátani a cseheknek, hogy nekik sikerült megszabadulniuk a németektől. Ti. ők 3,5 millió németet telepítettek ki, úgy, hogy csupán 60 kg-os csomagot volt szabad magukkal vinniük. Ez viszont nem sikerült a szlovákoknak, mert az 1945-ös Potsdami Nagyhatalmi Konferencia (az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia és

nem csak a Magyarország és Csehszlovákia közötti lakosságcsere¹t szentesítette. Ebből az következett, hogy Magyarországról az jelentkezett Csehszlovákiába, aki jószántából kívánt kitelepedni, Csehszlovákiából pedig (a Magyarországról jelentkezők számának megfelelően) azokat telepítették ki, akiket a hatalom jelölt ki. Tehát a „lakosságcsere” tulajdonképpen nem csere volt, hanem tiszta szláv állam megteremtésének az eszköze Csehszlovákia részéről, amelyben a hatalmi erő demonstrálása (a kitelepítendőök kijelölése) és erkölcstelen propaganda érvényesült. Csehszlovákiából a leggazdagabb magyarokat telepítették ki (zömük református volt!), s ezeknek vagyonával csalogatták a magyarországi szegény szlovákokat, vagy éppen azokat, akik valami miatt nem szerettek volna Magyarországon maradni. A Csehszlovák államnak ezen kívül még jogában állt az is, hogy áttelepítéseket hajtson végre a maga határain belül is, hogy felszámolhassa a magyarlakta területeket. Ennek következtében némelyeket Csehországba, másokat pedig Magyarországra telepítettek.

Önmagukban már ezek az intézkedések is hatékonyak bizonyultak egyházunk megsemmisítésére, de mindenképpen gyöngítésére, ám az '50-es évektől egy újabb és nem kevésbé káros körülmény is befolyásolta gyülekezeteink létét: a kommunizmus. Ez – a lakosság vagyonának felszámolása mellett – az ateista ideológiát is terjesztette. Hogy e két dolog mit jelentett a református egyház számára, néhány személyes tapasztalatommal szemléltetném.

Garammikolán születtem, Bars megyében. Gyermekkoromban, amikor sátoros ünnep volt, korán kellett templomba mennünk, mert ha az ember elkésett, ülőhely nélkül maradt. A kitelepítések megkezdődése után viszont már nem kellett félni ettől, mert 1946 végén és 1947 elején a gyülekezetnek mintegy 30%-át telepítették ki Csehországba,² s ezt követte 1948-ban a Magyarországra való áttelepítés. Ide a gyülekezet felét telepítették át, amint már említettem, főleg a gazdagabb családokat, hogy a Magyarországról jelentkező családoknak vonzóbb legyen az áttelepülés. Az áttelepültek ugyanis birtokba vehették a kitelepítettek minden ingatlanját; s mint mondtam, a Magyarországról Csehszlovákiába jelentkezők emberek általában szegények vagy nincstelenek voltak.

Tehát szülőfalumban a gyülekezetnek kevesebb, mint 1/3-a maradhatott otthon. 1949 után, amikor a Csehországba telepítettek már hazajöhettek, a gyülekezet létszáma majdnem a felére emelkedett. A sátoros ünnepen tehát mindenkinek jutott ülőhely a templomban, de akkor még mindig elég sokan voltunk. Ma viszont ez a gyülekezet, amely gyermekkoromban több mint 500 lelket számlált, csupán 70 tagból áll – papíron; a templomba pedig már csak 15–20-an járnak vasárnaponként. Ez még mindig jobb, mint a szomszédos Szódó helyzete, ahol egyébként engem is kereszteltek. Ott a gyülekezet mindig csak 1/3-a volt a garammikolai gyülekezetnek, mára viszont már 10-en sem maradtak, s az istentiszteleten általában legjobb esetben 3-an vesznek részt. Vagy a hozzánk 15 km-re lévő Kisóváron, ahol a II. világháború után 600 lelkes gyülekezet volt, ma már csak 5-en vannak. Hogy hová lettek? A falu 90%-át kitelepítették

Szovjetunió részvételével) úgy döntött a magyarok kitelepítésének kérdésében, hogy őket csak lakosságcsere útján lehet áttelepíteni Magyarországra.

² Ők csak azt vihették magukkal, ami egy teherautóra és egy marhavagonba fért, a többi ingóságuknak és ingatlanjuknak ott kellett maradnia. Ahogy elhagyták lakásukat, a szlovák „örökös” 1–2 óra múlva már beköltözött tulajdonukba. A kiköltöztetést a kiértéskeltől számított 2–3 órán belül kellett végrehajtani, s az utazás három napig tartott a csehországi célállomásig a mínusz 10–20 fokos hidegben, ahol a cseh földbirokozók, gyárosok vagy tehető parasztok „vásárolták meg” a kitelepítetteket.

1947–48-ban, a maradék pedig többnyire elment a faluból. Aki pedig elment, vagy elmege a falujából, az 2/3 részben biztos, hogy el is tűnik. Sem református, sem magyar nem lesz többé.

Jelenünk és jövőnk gondjai

Milyen jövőképe lehet az olyan embernek, aki megélte mindezeket? Ha csupán emberként gondolkozunk, akkor bizonyára semmiképpen sem rózsás. A hívő embernek viszont minden esetben Istenre kell tekintenie, aki ugyan megbünteti övét a vétkeik miatt, amint arra nemzeti imádságunk szerzője is utal, de soha nem hagyja el azokat, akik benne bíznak. Bizonyítja ezt az is, hogy az elmondottak ellenére még mindig vagyunk! Református egyházunknak jelenleg 316 gyülekezete van, s ebből 211 anyaegyházközség. Gyülekezeteink meglete természetesen Isten kegyelmének és a 92 év előtti múltnak köszönhető. Hogy mennyien voltunk reformátusok a Felvidéken a *bársonyos forradalom* vagy a rendszerváltozás előtt, azt igazából most már nem is tudhatjuk. Azt viszont igen, hogy az 1991-es népszámlálás alkalmával 82 545-en vallották magukat reformátusnak, 2001-ben pedig már 109 735-en, 2011-ben viszont csak 98 797-en. Tehát most majdnem 10 000-rel vagyunk kevesebben, mint 10 évvel azelőtt. Bár – szerintem – az sem biztos, hogy 2001-ben tényleg annyian voltunk reformátusok, mint amennyit a népszámlálás adatai közöltek, mert akkor – személyes nyilatkozatokból tudom – több római katolikus is reformátusnak vallotta magát. Akkor ugyanis sokan erőteljesen magyarellesnek tartották a római katolikus egyházat, s ezért inkább reformátusoknak vallották magukat.

A felvidéki református egyház jövőjét illetően most csak három kérdést érintenek röviden: a *fogyás és megmaradás, a lelkészkérdés és a szlovák reformátusok* kérdését.

Fogyás és megmaradás

Az elmondottakból nyilvánvaló, hogy egyházunk egyik legnagyobb gondja a megmaradás, a fogyás megállítása. Utolsó, mintegy 300 lelket számláló gyülekezetemben (Réte-Boldogva és Szenc) 142 temetés és 68 keresztelés volt 17 év alatt, konfirmáció pedig még kevesebb! Pedig azon a vidéken valamikor egyáltalán nem volt divat az egyház, s még a 20. században is gyakori volt a 8–10 gyermekes család. A fogyást részben a születések számának a csökkenése, részben pedig a megszületett gyermekek mássá válása okozza. Nagyon sok magyar szülő szlovák iskolába írta be a gyermekét, abban a csalfa reményben, hogy felnőtt korában így tud majd jobban érvényesülni. A fiatalok egy része a környezet nyomása és az öntudat hiánya miatt nem vállalja ősei hitét, sem pedig nemzeti hovatartozását. Nem tudnak ellenállni a csábításoknak, a propagandának. Ők egyszerűen csak érvényesülni akarnak, s feláldozzák hovatartozásukat, illetve más identitást vesznek fel az érvényesülés oltárán.

A mi kérdésünk ez: *mit lehet tenni a fogyás ellen? Hogyan lehet megállítani azt, vagy esetleg gyarapodássá fordítani?*

Hogy megálljon ez a fogyás – Isten gondviselő ereje mellett –, nagyon sokat kellene tenniük a lelkészeknek, presbitereknek és minden egyháztagnak. Mindenkinek példát kellene mutatnia a maga környezetében: felvilágosítással, tartással. Alapos belmisszióra van szükség! Minden egyes gyülekezeti tagot meg kellene keresni, állandó és szoros kapcsolatot kellene teremteni vele; imaközösségeket, gyülekezeti programokat kellene szervezni számukra. Minden gyülekezeti tagot be kellene vonni a gyülekezeti életbe. El

kellene érne, hogy Krisztus és a keresztyén értékek kerüljenek a központi helyre a gyülekezeti tagok gondolkodásában. Egyszerűen: *együtt és egymásért élő közösségeket kell létrehozni*, ahol senki sem él egyedül, hanem mindenki a református gyülekezeti közösség tagja, s a közösség gondot visel minden tagjára. Ahhoz hasonló gyülekezeti közösségeket kellene létrehozni, mint amilyeneket a kis egyházak (baptisták, metodisták, adventisták) igyekeznek megvalósítani. Tudom, hogy mindez nagyon nehéz, s ha csak emberi ésszel gondolkozunk, a mai körülmények miatt szinte lehetetlennek is tűnik. Tudni, tudatosítani kell viszont, hogy az egyház Krisztus teste. Ő az egyház Ura, ő a Jó Pásztor, aki minden elveszett juhát megkeresi. Hogy ez mennyire valósulhat meg, azt csak Isten tudja. Végzett diákjaink közül többen megpróbálták az ilyen közösségek létrehozását, s úgy tűnik, Isten megáldotta munkájukat.

Lelkészkérdés

A lelkészkérdés már hosszú ideje sarkalatos kérdésünk. Húsz-harminc évvel ezelőtt a *lelkészhiány* volt egyházunk egyik legnagyobb gondja. A rendszerváltozás, tehát 1990 előtt gyülekezeteink több mint 1/3-ának nem volt saját lelkésze. Ez viszont mára már megoldódott a Kálvin János Teológiai Akadémiának, a Selye János Egyetem Református Teológiai Karának köszönhetően, meg annak is, hogy ma már bárhol lehet teológiát tanulni. Alig van olyan gyülekezet, amelynek nincs saját lelkésze. Egyházunk vezetésének most a végzős teológusok elhelyezése okoz némi gondot. Ez azonban hamarosan megoldódhat, mert a kilencvenes és kétezres évek első teológus dömpingje után már kevesebb a teológiára jelentkezők száma az utóbbi 8–10 évben, s lehet, hogy 10–20 év múlva ismét lelkészhiánnyal kell szembenéznünk.

Az utóbbi 30–40 évben gondot jelentett a *lelkészházaspárok* alkalmazása. Ugyanis a gyülekezetek, ahova kerültek, csak egyiküknek tudott állást biztosítani. Ha pedig szomszédos gyülekezetekben szolgálnak, az egyik lelkészlakás üres marad, következésképpen az egyik gyülekezetnek sincs igazán helyben lakó lelkésze. Ezzel a gonddal a jövőben is számolnunk kell a lelkésztársadalom feminizálódása miatt.

Számolnunk kell azzal is, hogy a *lelkészek bérezése és a parókiák fenntartása* is gondot fog jelenteni. Szlovákiában az állam fizeti a lelkészeket. Igaz, hogy a lelkész sosem fog meggazdagodni az állami fizetéséből, mert az az átlagfizetések felét sem éri el. (A lelkészek fizetése 260 eurótól 500 euróig terjed, ami kb. 78 000-tól 150 000 forintnak felel meg.) Mi történik akkor, ha az állam netalán nem fogja biztosítani a lelkészek fizetését? (Szlovákiában ez nem valószínű a közeljövőben.) A lelkészek túlnyomó többsége, legalább 80–90%-a semmilyen pénzbeli támogatást nem kap a gyülekezettől. Igaz, hogy a lelkészválasztáson megállapítatik a kongrua is, ám az az esetek 90%-ában csak a parókia fenntartására vonatkozik, amely a fűtés, villany és víz költségeit és az épület tatarozását, karbantartását foglalja magában. Már most is vannak olyan gyülekezetek, amelyek nem képesek biztosítani a parókia fenntartásának költségeit. Több gyülekezet presbitériuma már megfogalmazta: a parókia közköltségeit a lelkésznek kell megtérítenie, vagy legalább egy részét, és pedig arra hivatkozva, hogy állami fizetésben részesül, sok egyháztag pedig munkanélküli. Némelyik kis gyülekezet éppen a parókia fenntartási költségei miatt nem igényel magának saját lelkészt. Ha tehát megszűnne a lelkészek állami bérezése, a gyülekezetek túlnyomó többsége, akár 80–90%-a nem tudná eltartani maga a lelkészt, és a lelkészeknek kellene gondoskodniuk fenntartásukról. Mindez annak ellenére, hogy – a kevés kivételtől eltekintve – a gyülekezetek teljes mér-

tékben visszakapták ingatlanaikat. Az ingatlanok túlnyomó többsége szántóföld, s ennek a jövedelmei erősen csökkentek, vagyis már nem elegendők a lelkész fizetésének biztosítására, mint valaha. A gyülekezeti tagok pedig már régen elszoktak attól, hogy tízeddel, fenntartói járulékkal támogassák az egyházat.

Szlovák testvéreink

Jelenleg talán szlovák testvéreink hozzánk való viszonyulása a legkellemetlenebb, legbizonytalanabb és talán a legfájóbb. A gond 2011 májusában vált akuttá, amikor zsinatunk megszavazta részbeni csatlakozásunkat a Magyar Református Egyházhoz (MRE). A Zsinat már 2008 őszén is tárgyalta csatlakozásunkat, de akkor még nem szavazta meg. (Magam is ellene szavaztam.) Noha gyökereink közösek, s valamikor szlovák testvéreink is ennek az egyháztestnek voltak tagjai, a rájuk való tekintettel úgy gondoltuk, hogy egyházunk teljes csatlakozása nem lenne korrekt részünkről. Ezért 2011-ig csak együttműködési státusunk volt a MRE-zal. A fenntartással való csatlakozást 2011-ben javasolta egyházunk vezetése, azzal, hogy ez semlegességet, csupán részbeni csatlakozást jelent a szlovák testvérek tekintetében. Vagyis: csak a magyar egyházmegegyeztetés csatlakozhat a MRE-hoz. Ezt el is fogadta a Zsinat 2011 májusában, de a szlovák képviselők kivonultak a zsinati teremből, a szlovák püspökhelyettes (főjegyző), valamint támogatói pedig a minisztériumhoz és a médiához fordultak, és azt a rémhírt terjesztették, hogy a Szlovákiai Református Keresztény Egyház feladta önállóságát, s most Magyarország alá tartozik. Ettől aztán minden szlovák hazafit „kirázta a hideg”, és legfelsőbb énjében érezte sértve magát.³ Püspökünket belicítálták a minisztériumba, faggatták a televízióban, rádióban, újságokban. A hír többnyire negatív felhangot kapott a médiában, az állami szerveknél ugyanez lett az eredmény, azzal a különbséggel, hogy hozzátették: ki fogják vizsgálni az ügyet. (Máig „vizsgálják”, s talán valami újabb fejleményre várnak.)

A rémhír természetesen nem igaz, hiszen a MRE nem azonos a Magyarországi Református Egyházzal vagy a magyar állammal, ráadásul a csatlakozott egyházak vagy egyházkerületek teljes mértékben megtartják szuverenitásukat, mert a MRE nem jogi személy. A 2011-es őszi zsinaton megkérdeztem az említett főjegyzőt, vajon tudja-e, mi a MRE? Ő azt válaszolta, hogy nem tudja! Erre megint megkérdeztem: akkor mi ellen beszél? Erre nem tudott választ adni, de azért máig folytatja magyar református testvérei elmarasztalását, rossz hírbe hozását a szlovák közvélemény előtt. Úgy tűnik, egyre több követője lesz.

Rövid exkurzus a gond megértéséhez

Magyarországon, Zemplén, Ung és Sáros megyében szinte a reformációtól kezdve voltak szlovák, vagy jobban mondva kelet-szlováknak nevezett nyelvjárást beszélő szlovák ajkú gyülekezetek is. A reformáció nemcsak magyar ajkúak között terjedt, hanem a más nemzetiségűek között is. Tinódi Lantos Sebestyén pl. a horvátok között is hirdette a megreformált hitet. (A horvát protestánsok vagy reformátusok viszont felzívódtak a katolikus többségben.) Az említett szlovák ajkú gyülekezetek viszont

³ Egyesek a Trianon előtti Magyarország újraélesztését látatják a Magyar Református Egyház megalakulásában. Igaz, ugyanezt kürtölték szét az egész világba akkor is, amikor megalakult a Magyar Reformátusok Világszövetsége és a Magyar Református Egyeztető Zsinat is. És láss csodát! A világ ugyanezt visszhangozta Hollandiától Svájcra és Németországon keresztül Amerikáig. Érdekes, hogy a világ jelentős része milyen híven vesz át mindent, ami a magyarok elmarasztalásáról szól.

megmaradtak reformátusoknak, s zömüket mindig magyar lelkészek pásztorolták az évszázadok során. Ezek megtanulták szlovák híveik nyelvét, s azon hirdették Isten Igéjét, sosem akarták magyar anyanyelvűekké tenni őket. Imádságoskönyveket adtak ki nyelvükön, 1752-ben pedig a Magyar Református Egyház adta ki Debrecenben kelet-szlovák nyelvjárársra lefordított Szenczi Molnár Albert zoltárokat.

Trianonig semmilyen gond nem volt a magyar és szlovák reformátusok között. A csehszlovák államhatalom viszont úgy gondolta ez után, hogy a szlovák reformátusokat is meg kellene szabadítani „az ősi magyar elnyomástól”. Ezt nagy előszeretettel hangoztatták, mert bennük a potenciális szövetségest, a református egyházban pedig az ellenséget látta. Az akkori *Szlovenszkói és Kárpátaljai Református Egyház* vezetésétől egy szlovák egyházmegye kialakítását követelték állandóan. A csehszlovák kormány ezzel, de más mondvacsinált okkal is indokolta a református egyház alkotmányának, következképpen hivatalos bejegyzésének elutasítását. Az egyház vezetésének nem is lett volna kifogása egy szlovák egyházmegye kialakítása ellen, amennyiben azt a hívek indítványozták volna a zsinat-presbiteri elv alapján. Ám nyilvánvaló volt az államhatalom beavatkozása, s félő volt, hogy a jövőben majd további „elvárásokkal” áll elő, s a szlovák „kártya” ürügyén folyamatos beavatkozásokat fog alkalmazni. Világosan látta ezt Pálóczi Czinke István, a Szlovenszkói és Kárpátaljai Református Egyház Konventjének akkori lelkészi elnöke. Balogh Elemér főjegyzőhöz intézett levelében⁴ fejtette ki figyelemre méltó véleményét: a szlovák gyülekezetektől külön kell válni, mert ha nem így teszünk, akkor az itteni református egyház örökös szekatúrának, piszkálódásnak és autonómiájába való beavatkozásnak lesz kitéve, sőt még a magyar gyülekezetek fokozatos elrablásának is!⁵

Meg kell állapítanunk, hogy szavai látnokiak voltak, jövődölései mára már legapróbb részleteiben is bebizonyosodtak. Kezdődött azzal, hogy a harmincas és negyvenes évek fordulóján egy „csehszlovakofil” réteg alakult ki Amerikában és itthon, és pedig olyan szlovák reformátusok körében, akik addig teljesen lojálisak voltak a magyarokhoz. Most azonban a legfőbb ellenségnek kiáltották ki őket. Ez a hang pedig felerősödött a II. világháború után. A Beneš nevével, Kassai Kormányprogramjával és elhíresült dekrétumaival fémjelzett Csehszlovákiában, amely a németektől és magyaroktól mentes állam megvalósítását tűzte ki célul, egy kizárólagosan szlovák lelkészekből és világi egyháztagokból álló Szervező Bizottság vette át a református egyház irányítását. Ez teljes mértékben helyeselte az állam célkitűzéseit és intézkedéseit, s a református egyház teljes szlovakizálását akarta megvalósítani Felvidéken. Az általa kiadott szabályrendeletek kivétel nélkül mind magyarellenesek voltak. Rendelkeztek pl.

⁴ Egyetemes Konvent Irattára, 1923, 136. sz. levél.

⁵ Indoklását így fogalmazta meg a Balogh Elemérhez intézett levelében:

„Nagytszteleű Konventi Főjegyző Úr!

A fejsze a fának gyökerére vetetett: valahogy meg kell előzünk a kivágtatást. A magunk érdekében egy percig sem várhatunk [...] életbe léptetésével. Az anyaszentegyház érdekében pedig határozott lépést kell tennünk a szlovák-kálvinista kérdés megoldása tárgyában. Meg fogom rövidesen küldeni egyházkerületünk idevonatkozó kassai határozatát, amelyen – meggyőződősem szerint – már is változtatnunk kell. Megmondom őszintén, hogy az én kiforrott megállapodásom: a teljes különválás. Az örökös szekatúrától, piszkálódástól, autonómiánkba való beavatkozástól, s még a magyar gyülekezetek fokozatos elrablásától is csak úgy menekülhetünk meg, ha ma lerakjuk a mezsgyéköveket. Ez a mienk, ez a tettek. Elvégre miért áldozzuk fel az egész szlovenszkói és kárpátalji egyetemes egyház *tiszta* magyarságát azért a néhány tót gyülekezetért?” Ld. Egyetemes Konvent Irattára, 136 EK iktatószámú levele. Pálóczi Czinke István püspök levele Balogh Elemér konventi főjegyzőhöz (az ő helyetteséhez).

arról, hogy a parókus lelkészek számára kötelező az államnyelv elsajátítása; az egyházmegyék élére az államhoz hű adminisztrátorokat neveztek ki az esperesek helyett.⁶ Még lelképásztori fogadalomtételt is szerkesztettek, amelyben a Csehszlovák államhoz való hűség volt a legfontosabb, szó sem volt benne egyházzól, Isten Igéjéről vagy hitvallásról.⁷ Igaz, a Szervező Bizottság számára nem is ez volt a legfontosabb, hanem az új államalakulat.

Ez a tendencia viszont az ötvenes évek elején állt le, s az egyház irányítása újra magyar kézbe került. Varga Imre lett a püspök, aki 1953-tól haláláig (1980) töltötte be ezt a funkciót. Tőle az állam nem szlovák egyházmegye megalakítását kérte, hanem másfajta lojalitást várt: a belmisszió leállítását, az egyházi élet redukálását és teljes ellenőrzését. A rendszerváltozás után, 1992-ben zsinatunk két szlovák egyházmegyét alakított ki, bár ezt senki sem kérte kimondottan. Ezek a legkisebbek közé tartoznak híveik száma tekintetében. A zsinat határozatot hozott arra is, hogy a szlovák egyházmegyék egy püspökhelyettest (főjegyzőt) és egy főgondnok-helyettest válasszanak maguknak; a püspök, a magyar püspökhelyettes, a főgondnok és a magyar főgondnok-helyettes megválasztásánál pedig ők is rendelkeznek szavazattal, és mindkét szlovák egyházmegye 2–2 képviselőt küld a zsinatba. Ezek a határozatok 1993-ban léptek érvénybe. Szokássá vált, viszont: ha valamely magyar egyházközség közgyűlése úgy határoz, hogy átlép a szlovák egyházmegyébe, akkor azt egyházunk vezetése elfogadja és szentesíti. Erre több példa is volt az utóbbi időben.

Mi az oka annak, hogy egy magyar gyülekezet úgy dönt, hogy szlovák akar lenni? Az, hogy a magyar a szülők szlovák iskolába adták gyermekeiket. Vagy pedig az, hogy nincs helyben magyar iskola, illetve úgy gondolják, hogy a szlovák iskoláztatás könnyebb érvényesülést eredményez. A szlovák iskolába járt ifjak már inkább csak szlovákul beszélnek, s a szlovák lelkész pedig addig ügyeskedik, amíg sikerül megszavaztatnia a szlovák egyházmegyéhez való csatlakozást. Miután ez megtörtént, a gyülekezetben már a Miatyánk sem hangzik el magyar nyelven. A magyar reformátusokat is szlovákul temetik el.

A szlovák testvérek hangadói tehát ismét felhívták a közvélemény figyelmét a „magyar veszélyre”. A helyzet addig fajult, hogy a szlovák egyházmegyék képviselői már el sem jöttek két zsinatra. Igaz, egy hónappal ezelőtt a szlovák református értelmiségiek egy csoportja (kb. 15 személy) arra szólította fel nyílt levélben a szlovák zsinati képviselőket, hogy amennyiben nem hajlandók a zsinatra járni, mondjanak le, és gyülekezeik más képviselőket válasszanak helyettük.

Hogy mi lesz ezután? Azt nehéz megjósolni. Megítélésem szerint valamit lépni kell. Most még egyházunk vezetése van nyeregben, mert egy bejegyzett, saját alkotmánnyal és törvényekkel rendelkező jogi személy. Törvényeire hivatkozva tehetne lépéseket a törvényeinket megszegő, a közvéleményt félrevezető lelkészekkel és világi tisztségviselőkkel szemben. Ennek eredménye vagy az lesz, hogy helyreáll a régi rend, vagy pedig az, hogy a renitensek kiválnak és új református egyházat (nem egyházkerületet) alakítanak maguknak.

Tudom, hogy mi, kisebbségi magyarok – és sajnos, nemcsak a kisebbségiek – mindig kiszolgáltatott helyzetben vagyunk. Mindig is abban voltunk. Minden lépésünknek,

⁶ Ld. bővebben Szabó Antal: A Szlovákiai Református Keresztény Egyház története. I. rész. In: *Regió – Kisebbségtudományi Szemle* I. évf., 3. sz. (1990. július), 145.

⁷ Vö. Popély Gyula: *A Református Egyház Felvidéken a bontalanság éveiben. 1945–1948*. Kézirat. Budapest 2008. október 14., 3–4.

vagy elmulasztott lépésünknek lehetnek nem várt következményei. Ha viszont nem lépünk és arra várunk, hogy a helyzet valahogy majd csak megoldódik, akkor annak a veszélye is fennáll, hogy még rosszabb helyzetbe jutunk. Eluralkodik a kaosz, és egyházunk vezetése kieshet a képzeletbeli nyeregből. Ugyanis az a szervezet, legyen az egyház vagy bármi, amely nem tudja betartatni a saját törvényeit, elveszti létjogosultságát.

Amit itt felvázoltam, természetesen mind az emberi ész mérlegelése. Nem tudhatjuk Isten tervét, s azt sem, miként oldja majd meg felvidéki egyháztestünk jövőjét. Ígérete szerint – s a történelem is ezt bizonyítja: ő minden napon velünk van a világ végétéig (Mt 28,20).

Cs. Molnár János

(*Seje János Egyetem, Református Teológiai Kar – Komárom*)

Magyar református egyházi jövőkép

Kösziklán épitem fel egyházamat, és a pokol kapui sem fogják diadalmaskodni rajta (Mt 16,18) – tanította a Názáreti. De azt sehol nem ígérte meg, hogy ez az egyház magyar lesz, és református.

Egy kis demográfia

2012 júliusában „pozitív” módon jelentette a Központi Statisztikai Hivatal: „csökkent a népesség fogyása”. Az év első öt hónapjában közel 37 000 gyermek született. Alig valamivel több, mint 56 000 halt meg. A 9,9 milliós népességből félévi 20 000, évi 40 000 fogyással még „bírjuk” – valameddig.

Az 1941. évi népszámlálási adatok alapján közel 2,3 millió református egyházztaggal számoltunk. Egyházi becsléseink sokáig tartották a 2,1 milliót. A 2001. évi népszámlálás 1,6 millió, magát „reformátusnak vallót” talált nekünk az országban. Amikor végignézttem a statisztika korosztályonkénti elemzését, kiderült, hogy (akkor) a 60 éven felüli népességben való arányunk alapján 1,8 millió felett lennénk. A 15 év alatti korosztályt felsorozva, 1,1 millió lenne a lélekszámunk. Másként fogalmazva: „lassan kihal” az 1,8 milliós magyar reformátusság. Megszületik, és felnő a helyére az 1,1 milliós magyarországi magyar reformátusság.

Elgondolkoztató lehetett volna, hogy belső nyilvántartásunk a 4 egyházkerület, a 27 egyházmegye, a bő 1200 egyházközség alig több, mint 600 000 református lelket tartott nyilván az 1,6 milliós magyar református népességből, közülük mintegy választó egyházztagot. 2002 és 2008 között bő 50 000 „tűnt el” ebből a 350 000-ból. Nem volt sem háború, sem pestis, sem kolera. Volt rendszerváltás (rendszerváltás?). Újjászerveződött a magyar református iskolarendszer. Újjászerveződött a hittanoktatás rendje is.

A számok, a „tényszámok” tudomásom szerint senkit nem „ráztak meg”. A „jeges zuhany”-hatás is elmaradt. Riskó János közelmúltban megjelent nagyszerű tanulmányát¹ leszámítva elméletileg senki nem foglalkozott vele. A *Coetus* sem, a *Collegium Doctororum* sem. A fentebb írottak alapján feltételezhető, hogy a 2001-es adatokhoz képest jelentős visszaesés várható. Nem akarok vészmadár lenni, de ha valakinek valahol egyszer az eszébe jut, hogy az egyházak támogatási mértékét a népszámlálási adatok-

¹ Riskó János: A 2011. népszámlálás adatai elé. In: *Theológiai Szemle* 2012/1,19 skk.